

Den glömda staden. Tankar kring medeltidsstaden Trosas etablering och försvinnande

Bertil Ohlberger

Den plats där den medeltida staden Trosa en gång låg är i dag en platt åker, som årligen plöjs och brukas (*fig. 1*). Det finns mycket krossat tegel, en del slagg och en och annan flisa av medeltida keramik i åkerleran. Annars är det inget som antyder att här ska ha legat en stad. Så sent som på 1700-talet fanns det dock rester av murar och källare efter medeltidsstaden (Hülphers 1783:117). Området har genom århundradena använts som åker och betesmark med olika arronderingar men det har aldrig exploaterats. Man har även dragit vägar och diken genom området. Själva kulturlagren är dock inte bortschaktade.

Kulturlagren efter medeltidsstaden omfattar enligt Fornminnesregistret ett område på bägge sidor om Trosaån, ca en km långt och 300–400 m brett. I min diskussion har jag snävat det området till ca 400 x 200 m enbart väster om ån. Detta område kallar jag ”det centrala stadsområdet” beroende på de mycket höga fosfatvärdena och fynden i åkerleran. Det stämmer också med andra uppgifter om läget. Så sent som i början av 1900-talet ska man ha kunnat utskilja en plåtårtad förhöjning i åkermarken just här, mellan den nordligaste gården i Trosa by och åslänten (Blomberg 1943:3).

Staden är inte endast fysiskt utplånad, den är också utplånad ur minnet. Få människor i trakten är medvetna om att den existerat (jfr Ohlberger 2004). Jag upplever den som lite gäckande och gåtfull.

Trosa har infogats i en grupp av yngre medeltida städer i Mellansverige tillsammans med Hedemora, Köping, Södertälje och Torshälla. De skiljer sig från de äldre på flera punkter. De yngre har inga centrala administrativa funktioner eller kloster och hävdar sig inte på samma nivå som de äldre (Andersson & Redin 1980:45). Bilden av Trosas framväxt och flyttning har nästan helt präglats av Magnus Collmars forskning. Han publicerade en längre artikel i *Sörmlandsbygden* 1954 (Collmar 1954). Collmars arbete gör det mindre meningsfullt att åter gå igenom skriftligt material från grunden. Här vill jag i stället redovisa en del, tidigare opublicerat, arkeologiskt material samt ta upp en del punkter där slutsatser från tidigare forskning kan ifrågasättas. Därigenom vill jag bidra till en bättre förståelse av det medeltida Trosa. Den nya staden vid åmynningen tas inte upp i denna artikel som sätter punkt ca år 1600.

Fig. 1. Området där Trosa medeltidsstad anlades är idag åkermark. Bild från söder med Trosalands kyrka i bakgrunden. T. h. Trosaån dold av alar. Foto: författaren.

Landskapet och kommunikationerna

Den etablerade bilden av det medeltida Trosa är att stadens uppkomst knyts till järnframställningen i norra Södermanland. Skälet till stadens flyttning var dels uppgrundning av Trosaån och därmed försämrade möjligheter till sjöfart, dels att staden brändes av vitalianerna. Staden har aldrig varit speciellt betydelsefull eller framgångsrik och har därmed inte heller nått någon betydande storlek (Collmar 1954:7ff: 1977:504f).

Trosabygden ingår i ett stort vattensystem med flera stora sjöar, som Marvikarna, Klemmingen och Sillen. Denna vattenled förbinder Strängnäs och Mälaren i norr med Trosa och Östersjön i söder. Åke Hyenstrand menar att Trosaån utgjort en ”navelsträng” för detta område under järnålder (Hyenstrand 1979:19). Jag bedömer det emellertid mindre sannolikt att denna led varit farbar, i hela sin längd, under medeltid eller ens under yngre järnålder. Pasströskeln vid Laxne mellan Marvikarna och Klemmingen ligger idag ca 20 m.ö.h. Pasströskeln längre norrut vid Grundbo ligger 12 m.ö.h (Engel 1933:6). Vid Laxne finns resterna av ett 50–70 m långt drag som, enligt fornminnesregistret, ligger ca 15 m.ö.h.

De allra flesta svenska medeltida städerna ligger vid vattendrag i direkt kontakt med Östersjön eller Kattegatt. De ligger oftast så långt in som vattendraget är segelbart. Läget vid pasströskeln i vattendraget gjorde det möjligt att anlägga kvarnar. (Andersson 1979:15). Med detta resonemang borde det medeltida Trosa ha anlagts ett par km uppströms, vid Husby i nuvarande Vagnhärad. Hyenstrand menar också att detta varit ”en utomordentligt betydande plats” med en kungsgård och med ett strategiskt läge vid en betydelsefull kommunikationsled (Hyenstrand 1979:19). Vid Södra Husby någon km uppströms från medeltidsstaden Trosa finns resterna av Mälardalens mäktigaste storhögsgravfält (Hyenstrand 1974:113). Här har funnits minst åtta högar med en diameter på 20 m eller mera som daterats till vendeltid eller tidigaste vikingatid (RAÄ Trosa-Vagnhärad 93, 176, 177). Vid utgrävningar av tre av högarna påträffades bl a flera guldföremål, glas, spelbrickor och vapen. (Ohlberger 2007 och där a.a. av Särilvik och Wigren). Hyenstrand är frestad att se Husby i Vagnhärad som en tidig centralort och som en föregångare till Trosa. För detta skulle också tala att Trosa landsförsamlings och Vagnhärad kyrkor

är ”dubbelkyrkor” (Hyenstrand 1974:121; 1979:20). Vagnhärads kyrka uppfördes troligen under 1200-talets andra fjärdedel och Trosa landsförsamlings kyrka i mitten av århundradet (Berthelson 1942:4).

Flera forskare (Lindqvist 1915; Schück 1926; Hyenstrand 1974) har kommenterat just ”dubbelkyrkorna”, d.v.s. två medeltida kyrkor uppförda i närheten av varandra. Orsaken till etablering av dubbelkyrkor var, enligt Adolf Schück, troligen en medveten strävan hos invånare i denna bygd att ha sin kyrka förlagd till en viktig handelsort och nära den viktigaste kommunikationsleden. Exempel är Nyköping, Västerås, Uppsala och Åbo. Mellan Trosa landförsamlings och Vagnhärads kyrkor är avståndet endast 1300 meter. Schück menar att här troligen legat en lokal handelsplats med ån som främsta kommunikationsled. I motsats till t.ex. Nyköping utvecklades dock Trosa aldrig till något mer betydande handelssamhälle (Schück 1926:183ff). Även Sune Lindqvist tar upp Trosas landsförsamlings och Vagnhärads kyrkor som exempel på dubbelkyrkor (Lindqvist 1915:159).

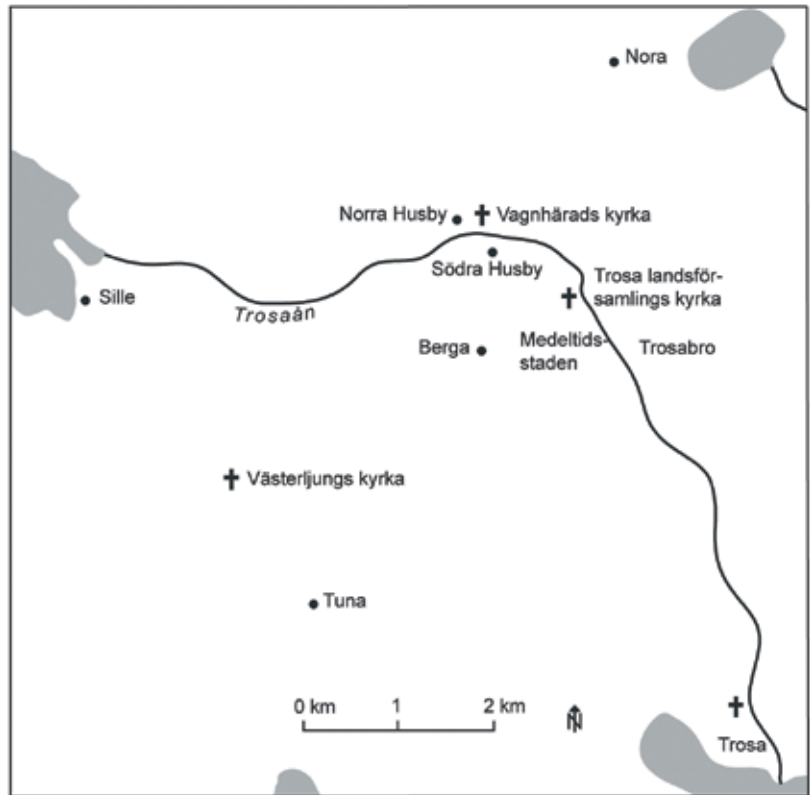
Längst ut på en udde i sjön Sillen, alldeles intill Trosaån och ca 3 km uppströms Husby, finns resterna av en borganläggning (RAÄ 43 Västerljung). Jonas M Nordin vill datera borgen till 1300-tal och menar att det finns en koppling till medeltidsstaden Trosa. Liknande kopplingar mellan borg och stad fanns i Hedemora, Gävle och Östhammar. Nordin menar att borgarna ”röjde väg” för stadsbildandet (Nordin 2005:163f). Det är frestande att se Sille by som en tidig centralort (jfr Fischer 2005:210f och där a.a.). Här har gjorts guldfynd, bl.a. en brakteat och här finns ett stort gravfält med lång kontinuitet och vapenfynd (Wigren 1985:127ff). Även om man inte ser någon klar kontinuitet verkar centra genom tiderna flyttat allt längre nedströms Trosaån från Sille till Husby och till medeltidsstaden och ned till åmynningen (*fig. 2*).

Både forsarna i Vagnhärad, kyrkornas placering och, möjligen, borganläggningen vid Sille borde tala för en medeltida stad vid Husby i Vagnhärad. Det var en viktig plats under järnålder och troligen in i medeltid. Det finns flera medeltida dokument som nämner kvarnar, bl.a. år 1400 ”kungskvarnen” (SDHK 15363). Det finns även flera belägg för att Hölebo härad under medeltid hållit ting vid kyrkan i Vagnhärad, bl.a. år 1350 (SDHK 6030) och 1383 (SDHK 12498). På en karta från 1758 finns både namnen *Tingshagen* och *Tingsåkerneln* utsatta i Vagnhärad nära kyrkan (Karta Åby 1–2). Trosaån skulle ha varit segelbar ända till Vagnhärad in på 1400-talet (Bergh 1953:6).

Den medeltida staden växte dock upp ett par km nedströms Vagnhärad strax söder om Trosa landsförsamlings kyrka på den flacka, låglänta mark som nyligen stigit ur havet. Beroende på strandförskjutningen kan marken vid det nya läget knappast ha tagits i anspråk förrän i början av medeltiden. Åkerkanten mot ån ligger idag ca 3 m.ö.h. Birgitta Broberg har framfört hypotesen att denna stadsbildning haft två bebyggelseskeden (1979a:13f), en diskussion som jag återkommer till.

De få uppgifterna och bristen på bebyggelselämningar gör det svårt att bedöma befolkningsstorleken. Det verkar rimligt att anta att Trosa i vart fall inte varit större än Södertälje. Per Gunnar Sidén (2002:80) har beräknat att Södertälje år 1349 hade 100 invånare, år 1410 150 invånare och år 1460 200 invånare.

Fig. 2. Området kring Trosa och Vagnhärad. Längst i väster Sille med guldfynd och rester av en medeltida borganläggning. Nedströms vid forsarna i Husby utvecklades troligen under järnålder en centralort. Vid Södra Husby finns Mälardalens största storhöggravfält. Vid Nora åt NO fanns under en period Hölebo härads tingsplats. Här har påträffats fyra runstenar (Sö 28, 29, 30, 31). Vid Tuna söder om Vagnhärad kyrka har Sveriges största gulds katt, 13 kg, hittats. Vid Berga, strax väster om medeltidsstaden, finns en folkvandringstida runsten (Sö 32).

Kyrkan

Stadens kyrkliga förhållanden är osäkra. Broberg lutar åt att Trosa landsförsamlings kyrka också blivit stadens kyrka. Han nämner exempel på andra medeltida städer där detta skett: Hedemora, Köping och Södertälje (Broberg 1979a:14).

Collmar (1954:13f) menar att det är ett orimligt antagande att en medeltida stad inte haft en egen kyrka, eller i vart fall kapell. Han stöder sin uppfattning bl.a. på en uppgift från prästen Lars Fredrik Holmberg. Denne skriver 1799 att den gamla stadens invånare haft en träkyrka som det 30 år tidigare funnits rester av. Kyrkan ska ha legat på den äng som än i dag kallas "Kyrkängen". På ett kyrkligt dokument (SDHK 29197) från 1400-talet (senast 1471), som behandlar Trosa kyrka har namn och hemort på de två kyrkvärdarna antecknats. Collmar har noterat att ingen av kyrkvärdarna var borgare och menar att det handlar om landsförsamlingens kyrka. Han anser att om kyrkan även varit stadens kyrka borde minst en av kyrkvärdarna ha varit borgare.

Även Schnell (1965:44) skriver i *Kyrkorna i Södermanland* att det medeltida Trosa "synes ha haft en egen stadskyrka". Formuleringen förefaller lite dunkel. Johan Runer (2006:278) har uppenbarligen tolkat uppgiften som att staden hade en egen träkyrka som revs i samband med flyttningen. I Trosa stadsförsamlings kyrka finns en förprotestantisk altartavla som flyttats över från den första träkyrkan i den nya staden

(Ångström-Grandien 1992:221). Enligt traditionen skulle den ursprungligen ha kommit från medeltidsstadens kapell. Man kan idag inte se några spår av bebyggelse på kyrkgärdet, som i fornminnesregistret tas upp som ”plats med tradition” (RAÅ Trosa-Vagnhärad 336).

Stadens historia i de skriftliga källorna

Det första brev som kan kopplas till medeltidsstaden Trosa är ett köpebrev daterat 15 september 1331 (SDHK 3906). I brevet uppräknas, i vanlig ordning fastarna och de gårdar de var knutna till, t.ex. Nils från Ytterstene och Ingevald av Hunga (gårdar i stadens närhet) men utan angivande av titel eller yrke. Som faste nämns dock även Ingevald smed i Trosa *”Jngiwaldo fabro, de troso”* (Janzon 2006:85). Med tanke på den rikliga förekomsten av smidesslagg i kulturlagret kan man föreställa sig att Ingevald var en professionell smed. Trosa kan således 1331 ha varit en plats med specialiserade hantverkare – något som är typiskt för en medeltida stad.

År 1349 låter kung Magnus Eriksson 5 augusti skriva ett brev, som dateras vid Ådanäs nära Trosa, *Adhones propre Troso* (SDHK 5822). Att platsen definieras genom närheten till Trosa tyder på att Trosa i mitten av 1300-talet var en välkänd plats. Troligen var kungen på väg söderut på ett fartyg. Ådanäs har i diplomatariet tolkats som nuvarande Långnäs. Här finns en ypperlig natthamn och 8–10 augusti utfärdar kungen några dokument i Nyköping (SDHK 5824, 25 och 26).

År 1383 byter Peter Djäkn, underlagman i Södermanland till sig en gård öster om ån mot jord i Gnesta. Stadens sigill (numera förlorat) hängs under brevet (SDHK 12499). Sigillet tyder på att Trosa vid denna tidpunkt formellt var en stad.

År 1413 räknas bl.a. Trosa upp i Erik av Pommerns skattebok. Trosa ska erlägga en läst järn i skatt, lika mycket som Södertälje (Telje). Det är endast sex orter som erlägger skatt i järn: Södertälje, Trosa, Örebro, Lindesberg samt Stålberget i södra Närke och Lars Ringzmakers berg utanför Nora (Bjurling 1962:47ff). Det faller sig därmed naturligt att koppla Trosa till handel med järn. Även om kontakten med Mälaren var avskuren hade Trosa troligen kontakter med bergslagen i norr. Man får ta med i beräkningen att stora delar av sjösystemet sänkts med 1,5–2 m på 1860-talet (Daga härads vattenavledningsföretags arkiv). Kartstudier visar att kanske Gåsinge-Dillnäs bergslag ter sig troligast. Här finns t.ex. Nerhyttan, som inte är arkeologiskt undersökt. De synliga lämningarna är troligen från 1600-tal men medeltida lämningar kan vara överlagrade (Skjällberg 2001:246f).

År 1526 upptas gäld av städerna, allmogen i Norrland, Bergslagen, kyrkorna och klerkeriet i varje stift. Tolv städer erlägger nu skatt i form av järn, däribland Trosa som ska erlägga två fat järn vilket var ett fat mindre än Södertälje (GR 3:231f) som tydligt 1526 hade något större ekonomisk bärkraft. Som nämnts hade Trosa och Södertälje drygt 100 år tidigare samma skattekraft.

I ett brev daterat Stegeborg 27 januari 1555 vänder sig kungen till Trosa: *”Öpett breff för Trossa borgare, att the måge vtendes före master och annedt träwercke, som the kunne astadkomme, dock inte ekewjrcke eller annedt godz etc (PRFSS II:336).”*

Detta förefaller vara det sista privilegiebrevet utfärdat för den gamla staden. Handelsprivilegierna verkar nu, minst sagt, begränsade.

Branden

Jag backar i historien till början av 1440-talet. Som ett av skälen till att den gamla staden Trosa började tyna bort har nämnts vitalianernas bränning av medeltidsstaden (Ex: Collmar 1954:10). Det finns därför skäl att diskutera om staden verkligen brändes och hur denna händelse i så fall påverkade stadens fortlevnad.

Sedan kung Erik av Pommern avsatts som svensk kung år 1439 etablerade han sig på det gotländska slottet Visborg. Därifrån ledde han en sjörövarflotta ”vitalianerna” och ägnade sig åt plundring (Lindkvist 2006:155ff). Karlskrönikan berättar att Trosa brändes av kung Erik och hans vitalianer: ”De gripo riddara oc brendo trosa” (Lindkvist 2006:243). Gustaf Evard Klemming (1866:XXXVI) tar i sin utgåva av *Karlskrönikan* upp den citerade meningen och menar att även en annan tolkning av ordet ”trosa” skulle kunna vara möjlig. Då skulle det inte handla om staden Trosa utan om tross. Vitalianerna skulle, med denna tolkning, inte ha bränt staden utan bränt fartygens förtöjningstrossar.

En dramatisk skildring av händelsen återges också i Olaus Petris svenska krönika. Där står att kung Eriks folk brände ned ”allt de kom åt vid kusten, i synnerhet Trosa och mycket däromkring” (Klemming 1860:206).

Det finns naturligtvis skäl att vara kritisk mot skriftliga källor av denna typ. Det finns dock ett par skäl som talar för att uppgiften i Karlskrönikan är korrekt. Den var en politisk propagandaskrift som skulle stödja Karl Knutsson Bondes maktambitioner. Författaren hade ju inget skäl att fabricera denna typ av händelser. Tvärtom borde det vara välkänt för många att Trosa brunnit. En sådan uppgift kunde ju bidra till att ge legitimitet och sanningsprägel åt andra, mera kontroversiella, avsnitt i krönikan.

Ett dokument, SDHK 25714, stöder ytterligare brandteorin. Det är Ragvald Jonsson, häradshövding i Öknebo som tillkännager att ”Johan Siggesson i Skyeløth kærde thet jordabreff vara av honom stolin i Vordinge kirkio then tiidh feyndina aff Gotland brænde Trosa [...]”. Brevet är daterat första maj år 1450. Här finns en tydlig referens till bränningen av Trosa. Vårdinge, som nämns i diplommet, ligger ett par mil norr om Trosa. Det verkar med ganska stor säkerhet klarlagt att Trosa brändes.

Det kan också tilläggas att man påträffar slaggat material på stadsområdet som inte är rester av metallbearbetning. Docent Anders Ödman vid arkeologiska institutionen i Lund har undersökt detta material och menar att det kan vara byggnadsmaterial som sintrat vid mycket hög temperatur (2011).

En fråga är hur hårt en brand drabbade en medeltida stad. Flera av de mellan-svenska städerna har drabbats av bränder som ibland beskrivits som ”förödande” eller ”omfattande” men byggts upp igen, t.ex. Stockholm (Hasselmo 1981:193), Strängnäs (Järpe 1979:10), Arboga (Arboga 1976:8) och Söderköping (Broberg & Hasselmo 1978:10). En brand var självklart en stor olycka men knappast något hot mot stadens fortsatta existens.

Undersökningar och fyndmaterial

I projektet Medeltidsstadens publikation om Trosa redovisas en fosfatkartering som under 1930-talet utfördes av C G Blomberg (Broberg 1979a:12). Denna kartering visar två områden med förhöjda fosfatlägen, dels ett område alldeles söder om Trosa

landsförsamlings kyrka, dels ett område intill Trosaån ca 500 m söder om kyrkan. Blomberg hade baserat sina slutsatser på ett fåtal prover och enbart undersökt området väster om ån.

Under 2002–2005 genomförde jag och min hustru en relativt omfattande fosfatkartering, dels av det centrala stadsområdet väster om ån, dels av ett område närmast öster om ån (*fig. 3*). 558 prover analyserades av Annesophie Ohlberger. Avsikten var att undersöka staden utbredning – om det t.ex. funnits stadsbebyggelse på bägge sidor om Trosaån. När det gäller området väster om ån kunde undersökningarna i stort sett bekräfta Blombergs bild. Det var en mycket markant skillnad mellan fosfathalterna öster och väster om ån. Öster om ån var det högsta värdet 165 P^o och det lägsta 50 P^o. 134 av 237 prover visar halter mellan 100 och 165 P^o. De högsta värdena uppträdde fläckvis i en smal remsa av åkern nära Trosaån mitt emot stadsområdet. På den västra sidan, inom stadsområdet är det högsta värdet 610 P^o och det lägsta 80 P^o. Där fanns alltså 198 av 321 värden som är högre än 165 P^o.

I samband med provtagningarna grävdes två provgropar i den centrala delen av stadsområdet där prov togs till 80 cm djup. Avsikten var att undersöka kulturlagrets tjocklek och få en bild av eventuell stratigrafi. Det fyndförande lagret visade sig bestå av själva åkerleran. Under ploggången på 25–30 cm djup fanns en styv, blåaktig lera. På 60 cm djup var leran våtare och kladdigare och visade spår av järnutfällningar. I en av groparna fanns en tunn, ljust siltig horisont mellan jorden och leran. I övrigt kunde ingen stratigrafi och inte heller spår av fyllnadsmaterial eller konstruktioner urskiljas (Ohlberger 2003).

Det är vanligt att städer som etablerats under senare medeltid saknar djupa kulturlager. När det gäller Lund har man iakttagit att tillväxten av kulturlagren kraftigt avtar under 1300- och 1400-tal (Andrén 1986:262). I flera yngre medeltida städer har över huvud taget inga senmedeltida lager påträffats (Nordin 2005:152f och där a.a.).

En karta från 1689 visar att det vid denna tid låg tre gårdar väster om ån strax söder om stadsområdet. Under medeltid låg också en gård, *Østenaa (1405 *Ööstan a*), öster om ån mitt emot medeltidsstaden (Janzon 2006:107). Ingen av dessa bebyggelser förfaller ha påverkat fosfatvärdena i någon högre grad.

2003 lät jag genomföra en geofysisk prospektering med slingram av ca 8000 m² av det centrala stadsområdet. Undersökningen, som utfördes av Kjell Persson, kunde inte påvisa några konstruktioner eller strukturer i marken (Persson 2003).

Som nämnts visade fosfatkarteringen från 1930-talet två områden med förhöjda fosfatvärden. Broberg framför hypotesen att områdena skulle kunna representera två skeden i stadens tillblivelse. Området närmast Trosa landsförsamlings kyrka och den gamla prästgården Kroka ligger något högre i terrängen och skulle då kunna representera ett äldre bebyggelseskede. Området vid ån lite längre söderut skulle vara en senare bebyggelsefas (Broberg 1979a:14). Frédéric Elfver och Cecilia von Heine ställde 2002 upp och utförde en undersökning med metalldetektor av området vid Kroka, strax söder om kyrkan. De påträffade mycket få och endast recenta fynd. Inte heller har några fynd av äldre keramik har påträffats på området vid kyrkan. Brobergs hypotes är intressant, men troligen oriktig.

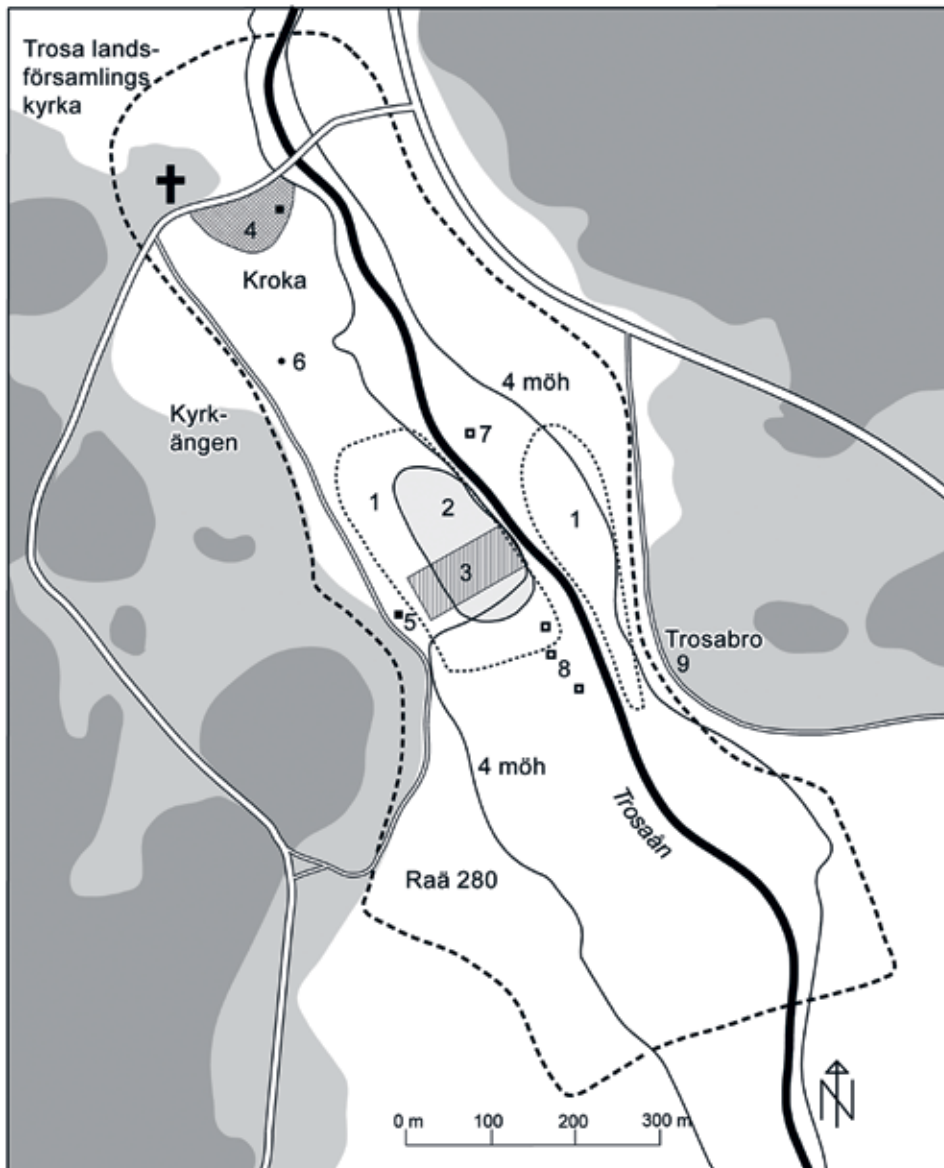

Fig. 3. Karta över fornlämnning RAÄ 280 Trosa-Vagnhärad, kulturlagren efter medeltidsstaden Trosa med närmaste omgivning. Den grövre streckade linjen markerar fornlämningsområdet. Den tunna heldragna linjen markerar 4m-kurvan.
Förklaringar: 1) De områden som fosfatkarterades under åren 2002-05.
2) Det centrala stadsområdet. 3) Området som genomfördes med slingram år 2003 (skrafferat). 4) Området med något förhöjda fosfatvärden som, enligt en teori, skulle ha tillhört medeltidsstadens äldsta bebyggelsefas. 5) Trosabys Norrgård. 6) Fyndplats för myntet från Næstved, präglat 1402-1413. 7) Den medeltida gården Østena. 8) Trosabys tre försvunna gårdar. 9) De tre runristningarna vid Trosabro.

Godstyp	Antal skärvor	Vikt, g	Kärlytp	Antal kärl
Äldre blyglaserat lergods (BI:1)	1	57	Bordskärl	1
Yngre svartgods (BI:1B)	17	128	Kokkärl, bordskärl	> 6
Yngre rödgods (BI:4)	70	1117	Kokkärl, bordskärl	> 20
Protostengods (CI)	14	157	Förvaringskärl, bordskärl	> 6
Stengods (CII)	109	933	Förvaringskärl, bordskärl	> 25

Tabell 1. En sammanställning av keramikmaterialet (Ohlberger 2011). Nomenklaturen baseras på Mats Roslunds arbeten (2005).

Åkermarken närmast kyrkan låg i träda medan åkermarken med de högsta fosfatvärdena längre söderut var besädd och därför inte kunde detekteras. Avsikten var att senare även avsöka det centrala stadsområdet med metalldetektor. Det var bara möjligt att vid ett enda tillfälle göra en begränsad detektorundersökning eftersom markägaren inte gav fortsatt tillstånd. Här fanns dock stora mängder av metallföremål, t.ex. nitar, spikar, slagg och smältor. Inga fynd tillvaratogs vid detta tillfälle.

Det har även utförts några arkeologiska undersökningar i närheten av det centrala stadsområdet, bl.a. för att undersöka utbredningen av medeltidsstadens kulturlager. I samband med ett vägbygge öster om Trosaån gjorde Sonja Wigren och Gustaf Rudbeck 1982 en undersökning av marken öster om ån. En fosfatkartering visade genomgående höga värden, i många fall över 200 P^o. Man tog upp sex schakt ca 150 m från Trosaån på de platser som hade de högsta fosfatvärdena. Man hittade varken spår av konstruktioner eller andra fynd (Wigren 1982). Det har också gjorts undersökningar vid, och strax norr om, Trosa landsförsamlings kyrka men inga fynd tydde på medeltida bebyggelse (Wigren 1983; Gustafsson 2000).

Som nämnts kan man relativt väl avgränsa området med medeltida fynd väster om Trosaån från resten av åkerytan. I detta område mellan den nordligaste gården i Trosaby och Trosaån finns rikligt med tegelskärvor, slagg och flinta. Det är också detta område som har de högsta fosfatvärdena. Trots att jag inte kunnat finna några spår av konstruktioner har jag valt att kalla denna ca 400 x 200 m stora yta för ”stadsområdet”. Det fyndförande laget består av den ungefär 25–30 cm djupa åkerleran.

Det finns en del fyndmaterial från medeltidsstaden av vilket det mesta har överlämnats till mig av fornminnesinventeraren Boris Wredenmark. Detta består främst av keramik, metallföremål, slagg samt ben och tänder från boskap. Vid bedömning av artefakter har jag haft hjälp av arkeolog Björn Pettersson vid Sörmlands museum (2005–2014). Keramiken har även analyserats av Annesophie Ohlberger. Detta arbete utfördes vid Keramiska Forskningslaboratoriet på Lunds universitet under ledning av professor Anders Lindahl.

Drygt tvåhundra ytplockade keramikskärvor har bedömts vara medeltida (*tab. 1*). Jämfört med keramikmaterialet från utgrävningar av medeltidsstäder är materialet mycket litet men tillåter ändå vissa jämförelser.

Det äldsta keramikfyndet är troligen en trindhänkel i äldre rödgods (*fig. 4*). Denna typ av gods har nått Skandinavien i större omfattning kring år 1200 (Roslund 2005:47). En liknande trindhänkel från Helgeandsholmen i Stockholm har daterats

Fig. 4 t.h. Keramikfynd från Trosa medeltidsstad. Från vänster: Trindhänkel i äldre rödgods, två skärvor och en tummad fotring av stengods samt en tummad fotring av protostengods. Överst ett ben från en trefotsgröta av yngre svartgods. Foto: författaren.

till 1200-talets senare hälft (Dahlbäck 1983:198ff). Kärll av protostengods (CI) som påträffas i Skandinavien har i de flesta fall importerats under det sena 1100-talet eller tidiga 1200-talet (Roslund 2005:55). Det yngre svartgods som samlats vid Trosa medeltidsstad kan i samtliga fall föras till typ BI:1B med typisk datering ca 1230–1350 (Roslund 2005:47). Rörskåft till trebensgrötor i yngre rödgods (BII:4) från Trosa kan dock, baserat på Anders Brobergs typologi (Broberg 1982:223f), dateras till 1500- och 1600-tal (Ohlberger 2011:13). Stengods (CII) är typiskt för 1300- och 1400-tal men på flera platser fortsatte produktionen senare (Roslund 2005:56f).

Dateringen av keramik från 1300-tal till 1600-tal överensstämmer med fynd från andra medeltida svenska städer (jfr Broberg & Hasselmo 1981). Keramiken tillverkades huvudsakligen i västra Tyskland och importerades, i första hand, via de tyska östersjöstäderna. Huvuddelen av keramiken importerades troligen för att säljas som kärll. Andra kärll kan ha används som emballage vid införsel av varor. Köks- och matkärll kan ha medförts av tyska köpmannafamiljer som flyttade till svenska städer med sitt hushåll (Dahlbeck 1983:195). Det har dock inte påträffats någon östersjökeramik, AII, i Trosas kulturlager. Denna förekommer annars i hela Östersjöområdet från ca 990 till mitten av 1200-talet (Roslund 2005:43f). Det finns fynd av östersjökeramik bl.a. från Trosas grannstäder Nyköping och Södertälje (Roslund 2001:236). Även från landsbygden kring Trosa finns flera fynd (Roslund 2001:225 ff, 399). En naturlig tolkning kan vara att Trosa etablerades först när denna keramik fasats ut. En annan möjlighet är att Trosa, av något skäl, saknade kontaktytor österut.

Ett par fynd av medeltida mynt är belagda i området. Vid Kroka, den gamla prästgården, strax norr om stadsområdet påträffades 1938 en goldgulden. Enligt en anteckning av Nils Ludvig Rasmussons hand på ett brev till Riksantikvarieämbetet är myntet präglad i Lübeck på 1300-talet, tidigast 1340 (D.nr 2334 17 juni 1938). Vid den undersökning med metalldetektor som utfördes av Elfver och von Heine 2002 påträffades sju mynt av varierande ålder. Det mest intressanta var en sterling (trepenning) präglad ca 1402–1413 i Næstved, Danmark under Erik av Pommerns regering. Elfver betecknar fyndet som ”med sörmländska mått ett sällsynt och välkommet tillskott” (Elfver 2002:166). Myntet påträffades strax nordväst om stadsområdet.

Fig. 5. Exempel på jordfynd från medeltidsstaden Trosa. Nedifrån och upp: Knivblad, nyckel och ett spatelformat verktyg. Längst till vänster: Eldslagningsstål och eldslagningsflinta. Foto: författaren.

Ett 30-tal metallföremål finns bevarade från stadsområdet, främst verktyg och beslag men även ett eldslagningsstål (*fig. 5*) och ett ämnesjärn. Dessa föremål är naturligtvis svåra att datera men de är av den typ av artefakter man kunde förvänta sig att finna i lagren efter en medeltida stad. Inom stadsområdet påträffas slagg efter järnsmide men även annat slaggat material.

Åkerleran innehåller påfallande mycket flinta. Den mesta flintan är finfördelad av jordbearbetningen men enstaka moduler på flera kg har påträffats. Vissa flintstycken förefaller ha används för eldslagning. En del flinta är bränd. Arkeolog Patrik Gustafsson på Sörmlands museum har undersökt en del av flintmaterialet och menar att det kommer från södra Östersjöområdet. I åkerleran påträffas även bruksmaterial av sten, t ex nätsänken och fragment av slipstenar. Det enda fynd som kan kopplas till något prydnadsföremål är en genomborrad rund bärnstenspärla ca 10 mm i diameter.

Stadens rumsliga utbredning

Mot bakgrund av undersökningar och skriftligt material finns skäl att diskutera stadens rumslighet som, enligt min mening, skiljer sig från det gängse. Många forskare har antagit att staden legat på bägge sidor om ån, som är vanligt när det gäller medeltida städer. Jag menar att det varken finns fynd eller skriftliga källor som stöder detta antagande. Det finns också några andra exempel på medeltida städer som, speciellt under etableringsfasen, endast legat på ena sidan av ett vattendrag som Gävle (Aagård 1984:8), Köping (Folin 1979:8), Lidköping (Klackenberg 1982:10) och Gamleby (Sandell 1988:54).

Strax söder om staden på östra sidan om ån finns en plats som kallas Trosabro. Det är en plats med speciell laddning. Här finns en runsten (Sö 36) och två runristningar i berghäll (Sö 39, 359) exponerade ut mot Trosaån. Ansamlingen av runristningar visar att detta var en viktig plats i landskapet under vikingatid. Enligt den lokala diskursen skulle det ha funnits en bro över ån på denna plats. Ett rimligt antagande om man ser till platsens namn. På en karta från 1701 förekommer *Trosabro* men då som namnet på ett torp i närheten. Peringskiöld besökte platsen 1685 (SöR:LXXXII) och skriver i *Monumenta* att runstenen står ”wÿd Trosa broo”. En bro vid Trosabro, nedströms staden, under medeltid verkar dock mindre trolig.

Senare har det varit ett vad över ån på platsen. År 2010 genomförde marin- arkeologer en dykning vid Trosabro. Man påträffade en stensamling i ån som kan ha varit rester av ett fundament men som också kan ha varit fyllnadsmaterial för vadet. (Lindström 2014 muntligt).

Med hjälp av en detaljerad karta, baserad på LiDAR-data, kan man föreställa sig den förändring i landskapet som skedde från vikingatid fram till slutet av medeltid. Vid Trosabro är det ca 200 m mellan 4m-kurvorna öster och väster om ån. Större delen av själva stadsområdet ligger över 4m-kurvan (*fig. 3*). Området har en skarp avgränsning mot den mer låglänta marken söder om staden. Geologen docent Jan Risberg har hjälpt mig att tolka kartan och han menar att stadsområdet tydligt är utfyllt.

Bedömningen av strandförskjutningen i området är ganska osäker. Med utgångspunkt från arbeten av Christer Persson (1979), Lars-Erik Åse (1994) och Camilla Sund (2010) har jag dock bedömt att vattenytan år 1000 stod ca 5–6 m och år 1500 ca 2,5 m över dagens havsnivå.

Collmar (1954:8f) menar att staden låg på bägge sidor om Trosaån, förbundna av en bro, och åberopar två dokument som stöd för sitt antagande. Det gäller dels ett gåvobrev från 1447 (SDHK 39361), dels ett dokument om tomtförsäljning från 1449 (Stureska kopieboken E2739). I dokumenten talas om en tomt som låg nordan broändan och en vid västra änden. Det är dock oklart om det ens gäller staden Trosa och inte socknen. Man kan inte heller dra någon slutsats om var den nämnda bron var belägen. I *Strängnäs stifts herdaminne* skriver Collmar (1977:419) åter om bron i Trosa stad och hänvisar till det tidigare behandlade diplommet från 1383 (SDHK 12499) som referens. Där nämns dock endast en gård öster om ån men ingen bro.

Stadens flyttning

Collmar har beskrivit medeltidsstadens borttynande och hur antalet gårdar reducerades successivt under 1500-talet (Collmar 1954:15f).

I skattelängden från 1555 (SöH 1555:2) nämns inte Trosa åminne (som den nya staden vid havet kom att kallas) utan bara Trosaby. Däremot upptas skatten 1571 (SöH 1971:8) för ”Trosseby” och ”Åmündt” tillsammans. Det förefaller som om staden då bestod av två områden, som var fiskalt samordnade. Under tiden 1575–1606 upptas Trosaby och Åminnet tillsammans.

Det har inte varit möjligt för mig att avgöra om enskilda personer flyttat från det gamla stadsläget ned till åmynningen. Det verkar dock rimligt att anta att den fiskande delen av borgarna flyttat ned närmare havet medan hantverkare och köpmän bodde kvar en tid i det gamla läget. Det förtjänar att nämnas att Collmar (1954:18) starkt motsätter sig tolkningen av en successiv förflyttning. Han menar att staden under en period inte existerade.

Standardförklaringen till staden flyttning är Trosaåns uppgrundning. I *Sveriges Historia 1350–1600* beskrivs hur uppgrundningen gjorde det omöjligt att bo kvar och hur invånarna successivt flyttade ned till åmynningen (Harrison & Eriksson 2010:256). Ser man på strandförskjutningskurvor verkar landhöjningen mellan år 1300 och 1500 uppgå till ungefär en meter (jfr Åse 1980:90f). Även om man tar

hänsyn till att de havsgående fartygen blev större under 1400-talet (Adams & Rönnby 1994:39) torde inte uppgrundning vara den enda förklaringen till flyttningen.

Ett förhållande som också kan ha medverkat för flyttningen till åmynningen är fiskets ökande ekonomiska betydelse. Det finns indikationer på en ökad efterfrågan på inhemsk fisk från 1300-talet. Sidén menar att detta gynnat framväxten av en rad fiskelägen, t.ex. Norrköping, Trosa och Östhammar/Öregrund (Sidén 2002:98).

Som jag tagit upp tidigare verkar Södertälje ha utvecklats bättre än Trosa. Vid mitten av 1500-talet kom fisket att bli viktigt för Södertälje, som blev den ledande fiskehamnen i östra Södermanland. Utförseln av järn och utlandshandeln var däremot obetydlig. Senare under 1500-talet fick staden dock under en kort period ställning som en av rikets främsta hamnar (Broberg 1979b:10).

Österjös och Mälarens medeltidsstäder förfaller i allmänhet ha varit stabila men det finns andra exempel på flyttning: Gamleby/Västervik (Sandell 1988) och Öregrund/Östhammar (Söderberg 1985).

Det finns olika uppgifter om när den nya staden vid åmynningen fick sina privilegier men år 1610 brukar anses som ”officiellt” startår (jfr PRFSS IV:396ff). 2010 firade staden sålunda 400 år.

Sammanfattning

Det har sannolikt funnits en föregångare till det medeltida Trosa vid Husby i Vagnhärad där de första forsarna i Trosaån fanns. Troligen hade orten viktiga centrala funktioner. Vid Södra Husby mellan Vagnhärad och medeltidsstaden finns Mälardalens största storhöggravfält, där utgrävningar bl.a. gett fynd i form av guldföremål och vapen. Vagnhärad och Trosa landsförsamlings kyrkor är också ett exempel på ”dubbelkyrkor”, som ska ha anlagts för att stimulera uppkomsten av en handelsplats mellan kyrkorna vid den viktigaste kommunikationsleden. Denna bör alltså ha legat vid Trosaån nära Vagnhärad. Den ekonomiska tyngdpunkten flyttade dock senare en bit nedströms.

Vid början av 1300-talet bör det ha funnits en stadslignande bebyggelse och specialiserade hantverkare väster om Trosaån och söder om Trosa landsförsamlings kyrka. Senast 1383 blev Trosa formellt en stad. Läget vid Trosaån och förbindelserna med Södermanlands norra bergslag var viktiga förutsättningar för stadens tillblivelse och näringar. Det finns belägg för att Trosa under 1400- och 1500-talet var en av de relativt få orter som erlade skatt i järn. Trosa tillhör en grupp av sena medeltida städer som inte fick några tyngre centrala funktioner och som inte hävdade sig lika starkt som de äldre städerna. Det är oklart om staden hade ett eget kapell eller om nuvarande Trosa landsförsamlings kyrka fungerade som dåvarande stadsförsamlingens kyrka.

Det keramikmaterial som påträffats tyder på kontakter i södra Östersjöområdet och överensstämmer relativt väl med material från andra medeltida städer i Östsvrige. Den kan dateras från ca 1300-1600-tal. Möjligen kan viss keramik dateras till 1200-tal. Det finns dock inga fynd av östersjökeramik från staden.

Staden tycks enbart ha varit belägen på västra sidan om Trosaån. Undersökningar har inte gett stöd åt Birgitta Brobergs teori om två bebyggelseskeden för medeltidsstaden.

På 1440-talet brändes staden av vitalianerna men byggdes åter upp. I början av 1500-talet börjar medeltidsstaden Trosa gå tillbaka och avfolkas. Det finns flera tänkbara och ev. samverkande orsaker till detta. När det gäller utförseln av främst järn blev Södertälje en svår konkurrent, samtidigt som fiskenäringen ökade i betydelse. Uppgrundning av Trosaån kan också ha påverkat sjöfarten negativt. Vissa källor menar att staden aldrig återhämtade sig efter branden.

Troligen skedde flyttningen till det nya stadsläget successivt under 1500-talet. Den nya staden vid åmynningen fick sina privilegier någon gång kring år 1600.

Referenser

- Aagård, G-B. 1984. *Gävle*. Medeltidsstaden 62.
- Adams, J & Rönnby, J. 1994. *Östersjöns sjunkna skepp. En marinarkeologisk tidsresa*. Stockholm.
- Andersson, H. 1979. *Urbaniseringsprocessen i det medeltida Sverige. En forskningsöversikt*. Birgitta Frykman. (övers). Medeltidsstaden 7. Stockholm.
- Andersson, H & Redin L. 1980. *Stadsarkeologi i Mellansverige. Läge, problem, möjligheter*. Medeltidsstaden 19. Stockholm.
- Andrén, A. 1986. I städernas undre värld. *Medeltiden och arkeologin. Festskrift till Erik Cinthio*. Andrén, A. (red). Arboga. 1976. Medeltidsstaden 2. Stockholm.
- Bergh, A-L. 1953. Trosa stads läge. Seminarieuppsats.
- Berthelson, B. 1942. *Trosa landsförsamlings kyrka*. Nyköping.
- Bjurling, O. 1962. *Das Steuerbuch König Eriks XIII: Versuch einer Rekonstruktion*. Lund.
- Blomberg, C. G. 1943. *Trosa stads kyrka*. Nyköping.
- Broberg, A. 1982. Senmedeltida och efterreformatoriska rörskaftsgrytor från Helgeandsholmen i Stockholm. *HIKUIIN* 8.
- Broberg, B. 1979a. *Trosa*. Medeltidsstaden 14. Stockholm.
- Broberg, B. 1979b. *Södertälje*. Medeltidsstaden 15. Stockholm.
- Broberg, B. 1984. *Norrköping*. Medeltidsstaden 50. Stockholm.
- Broberg, B. & Hasselmo, M. 1978. *Söderköping*. Medeltidsstaden 5. Stockholm
- Broberg, B. & Hasselmo, M. 1981. *Keramik, kammar och skor från 7 medeltida städer*. Medeltidsstaden 30. Stockholm.
- Collmar, M. 1954. Trosa stads äldsta historia. *Sörmlandsbygden*. Schnell, I. (red). Nyköping.
- Collmar, M. 1977. *Strängnäs stifts herdaminne*. Del 1. Nyköping.
- Dahlbeck, G. (red). 1983. *Helgeandsholmen. 1000 år i Stockholms ström*. Stockholm.
- Elfver, F. 2002. Sterling funnen vid medeltida Trosa stad, Södermanland. *Svensk numismatisk tidskrift*.
- Engel, E. 1933. En gammal segelled genom Åkersbygden. *Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria utgivna av Södermanlands Fornminnesförening XXVI*. Strängnäs.
- Fischer, S. 2005. *Roman Imperialism and Runic Literacy, The Westernization of Northern Europe (150-800 AD)*. Uppsala.
- Folin, C. 1979. *Köping*. Medeltidsstaden 11. Stockholm.
- Gustafsson, P. 2000. *Storbögar och det medeltida Trosa. Raä 93 och 176 på Södra Husby och Raä 280 på Kroka 1:1, Trosa-Vagnhärads socken och kommun i Södermanlands län*. Nyköping.
- Harrison, D. & Eriksson, B. 2010. *Sveriges historia 1350-1600*. Stockholm.
- Hasselmo, M. 1981. *Stockholm*. Medeltidsstaden 17. Stockholm.
- Hyenstrand, Å. 1974. *Centralbygd – Randbygd. Strukturella, ekonomiska och administrativa huvudlinjer i mellansvensk yngre järnålder*. Stockholm.

- Hyenstrand, Å. 1979. Arkeologiska och territoriella aspekter på Trosas uppkomst. *Trosa*. Broberg, B. (red). Medeltidsstaden 14. Stockholm.
- Hülphers, A. 1783. *Samling till korta beskrifningar öfwer svenska städer. 2a flocken om städerna i Södermanland*. Västerås.
- Janzon, K. 2006. *Det medeltida Sverige. Södermanland. Hölebo, Rönö*. Stockholm.
- Järpe, A. 1979. *Strängnäs*. Medeltidsstaden 10. Stockholm.
- Klackenberg, H. 1982. *Lidköping*. Medeltidsstaden 33. Stockholm.
- Klemming, G. E. 1860 (utg). *Olaus Petri svenska krönika*. Stockholm.
- Klemming, G. E. 1866 (utg). *Svenska medeltidens rimkrönikor. Karlskrönikan*. Stockholm.
- Lindqvist, S. 1915. *Den helige Eskils biskopsdöme. Några arkeologiska vittnesbörd om den kristna kyrkans första organisation inom mellersta Sverige*. Stockholm.
- Lindkvist, T. 2006. Klerkernas tid. *Det svenska samhället 800-1720. Klerkernas och adelns tid*. Lindkvist, T & Sjöberg, M. Lund.
- Lindkvist, T. & Sjöberg, M. 2006. *Det svenska samhället 800-1720. Klerkernas och adelns tid*. Lund.
- Nordin, J. M. 2005. *När makten blev synlig – senmedeltid i södra Dalarna*. Stockholm
- Ohlberger, A. 2007. En försvunnen stormannamiljö. Storhöggravfältet i Södra Husby, Trosa-Vagnhärads socken. Magisteruppsats i arkeologi. Stockholm.
- Ohlberger, A. 2011. Medeltida keramik. Undersökning av skärvor från Trosa medeltida stadslager, Trosa-Vagnhärad raä 280. Seminarieuppsats. Lund.
- Ohlberger, B. 2003. Rapport från undersökningar inom fornlämning RAÄ 280, Trosa-Vagnhärad socken. Trosa.
- Ohlberger, B. 2004. Den glömda staden. *Kulturell mångfald i Södermanland*. Del 2. Åkerlund, A. (red). Nyköping.
- Persson, C. 1979. *Shore displacement during Ancyclus time in the Rejmya area, south central Sweden*. Sveriges geologiska undersökning C 755. Uppsala, Stockholm.
- Persson, K. 2003. Rapport. Geofysisk prospektering Trosa. Stockholm.
- Roslund, M. 2001. *Gäster i Huset. Kulturell överföring mellan slaver och skandinaver 900 till 1300*. Lund.
- Roslund, M. 2005. *Människor & ting. Perspektiv på medeltidens materiella kultur*. Lund.
- Runer, J. 2006. *Från hav till land eller Kristus och odalen – en studie av Sverige under äldre medeltid med utgångspunkt från de romanska kyrkorna*. Stockholm.
- Sandell, J. 1988. *Gamleby/Västervik*. Medeltidsstaden 68. Stockholm.
- Schnell, I. 1965. *Kyrkorna i Södermanland*. Nyköping.
- Schück, A. 1926. *Studier rörande det svenska stadsväsendets uppkomst och äldsta utveckling*. Stockholm.
- Sidén, P. G. 2002. Mälarstädernas befolkningsutveckling 1200-1611. Magisteruppsats. Stockholm.
- Skyllberg, E. 2001. *Södermanlands medeltida bergsbruk – en feodal angelägenhet*. Nyköping.
- Sund, C. 2010. Paleografiska förändringar i östra Svealand de senaste 7000 åren. Masteruppsats. Stockholm.
- Söderberg, S. 1985. *Östhammar Öregrund*. Medeltidsstaden 63. Stockholm.
- Wigren, S. 1982. Rapport. Stockholm.
- Wigren, S. 1983. Rapport över provundersökning invid fornlämning 280. Trosa-Vagnhärad sn, Nyköpings kommun, Södermanland. Stockholm.
- Wigren, S. 1985. *Femton kilometer förntid under motorvägen. Fornlämningar från bronsålder till medeltid i Trosa-Vagnhärads*. Stockholm.
- Ångström-Grandien, I. L. 1992. *Altartavlor i Sverige under renässans och barock: Studier i deras ikonografi och stil 1527-1686*. Stockholm.
- Åse, L-E. 1980. Shore displacement at Stockholm during the last 1000 years. Meddelanden från Naturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet Nr A 108. Stockholm.
- Åse, L-E. 1994. Eustasy, Climate and shore-displacement – The Stockholm perspective. *Geografiska Annaler. Series A. Physical Geography*. Vol 76. Stockholm.

Övriga källor

Brev till riksantikvarien från Nils Ludvig Rasmusson. D.nr 2334 17 juni 1938.
Peringskiölds *Monumenta*.

Förkortningar

GR Konung Gustav I:s registratur. Stockholm 1861-1916.
PRFSS I-VI *Privilegier, resolutioner och förordningar för svenska städer* band I-VI.
SDHK Svenskt diplomatarium huvudkartoteket.
SöH Södermanlands handlingar.
SöR Sörmlands runinskrifter. Brate, E. & Wessén, E. 1924-1936.

Muntliga uppgifter

Gustafsson, P. 2014.
Lindström, J. 2014.
Pettersson, B. 2005-2014.
Ödman, A. 2010.

Kartor

Lantmäteriet, Historiska kartor.
1689. Trosa-Vagnhärad socken, Trosa 1-4.
1701. Trosa lförs. socken. Geometrisk avmätning.
1758. Åby 1-2.

Arkiv

Daga härads vattenavledningsföretags arkiv.

Summary

Trosa, in the province of Södermanland, is one of Sweden's lesser-known medieval towns and has not attracted much attention. The author discusses alternative interpretations of earlier scholars' conclusions and presents some, so far unpublished, archaeological material. The town was located on the river Trosaån to provide a vital passage for communication, and to permit contact with the mining industry to the north of the province. Trosa probably had a predecessor located upstream at Husby in Vagnhärad where falls made it possible to establish mills. The church in Vagnhärad and the parish church in Trosa stand only one kilometre apart, on opposite sides of the river Trosaån. These "twin-churches" support the idea of Husby/Vagnhärad as a place of importance, e.g. for trade, etc.

The medieval town of Trosa was probably established at the beginning of the 14th century. It became formally recognised as a town by 1383 at the latest, when mention is made of the town's seal. The town was probably confined to the western bank of the river. Trosa is an example of those late medieval towns that were established without important central functions and never became very prominent. In the middle of the 15th century the town was burnt down by Erik, the Danish ex-king, and his troops, but was later rebuilt. During the second half of the 16th century the town was gradually relocated at the estuary of the river, nearer to the Baltic coast. There is probably more than one explanation for this. It is possible that in the 16th century the neighbouring town of Södertälje became more successful at the shipping of iron. Another cause may have been the growth in importance of the coastal fishing industry. Furthermore, ongoing post-glacial rebound probably made river navigation more difficult. The new town received its charter around the year of 1600.